

STANJE TRŽIŠTA RIBE U BOSNI I HERCEGOVINI

Doc.dr.sc. Jerko Pavličević
Prof.dr.sc. Marko Ivanković
Mr.sc. Samir Muhamedagić

Vukovar 14.travnja 2010.

SADRŽAJ

- UVOD
- PROIZVODNJA U BiH
- UVOZ RIBE U BiH
- IZVOZ RIBE
- RASPOLOŽIVE KOLIČINE ZA POTROŠNJU
- POTROŠNJA PO STANOVNIKU
- MOGUĆA PROIZVODNJA
- ZAKLJUČAK

U V O D

- Europska proizvodnja akvatičnih proizvoda danas dostiže 17 kg po stanovniku,
- a u zemljama EU 24,2 kg.
- Ista ta proizvodnja u BiH (2009) dostiže 2,0 kg
- Iako ima stogodišnju tradiciju, ribarstvo kao gospodarska grana nije imalo zapažen značaj
- **Niska dostignuta proizvodnja i visoki neiskorišteni potencijali u domaćoj potrošnji, proizvodnji i izvozu, motivi su za izučavanja kojima se bavi ovaj rad**

-
- Akvakultura je u Europi rastuća grana, a pretpostavka je da će budući razvitak biti ograničen
 - *Oko 71 % akvakulturne proizvodnje potječe iz morskih voda, dok je udio slatkih voda 22 % i zaslanjene vode 7 %.*
 - Naznake su da će u predstojećim godinama postojati povećana potražnja za proizvodima slatkovodnog ribolova, uključujući **osobito korištenje u športsko-rekreacijske svrhe**

-
- U ukupnoj proizvodnji akvatičnih proizvoda prednjači **Ruska Federacija** 19,5 %,
 - Norveška sa oko 18,0 %, pa Island 11,5% Danska, te Velika Britanija i Francuska
 - Grupu zemalja koje ostvaruju malu proizvodnju (ispod 10.000 t) predvodi BiH koja sa 8.635 t sudjeluje sa 0,05% u ukupnoj europskoj proizvodnji
 - Hrvatska sudjeluje sa 0,16 % u europskoj proizvodnji

-
- **Europski prosjek potrošnje je 17 kg/stanovniku a najveći potrošači ribljeg mesa u Europi su stanovnici Islanda sa 91,5 i Farskih Otoka sa 86,5 kg po stanovniku**
 - **Potom dolaze zemlje čija je potrošnja po stanovniku također dosta visoka, ali manja za više od 50% od spomenute dvije zemlje.**
 - **(Portugal, Norveška, Finska i Španjolska)**
 - **Zemlje sa potrošnjom ispod 10 kg/stanovnik predvodi Turska sa 8 kg, Hrvatska 7,4, a najniža potrošnja ribe u Europi sa 1,7 kg je u Srbiji i CG**
 - *Zemlje EU imale su raspoloživi prosjek potrošnje ribe od 25 kg po stanovniku, dok grupa zemalja novih članica ima tu prosječnu potrošnju od 10,7 kg*
 - ***Rumunjska, Bugarska, Albanija s bivšim jugoslavenskim republikama u prosjeku raspolažu sa ispod 3,4 kg/stanovnik i pripadaju grupi europskih zemalja sa najnižom ribljom potrošnjom***

-
- A fishing float with a red top and a wooden base is suspended by a white line in the center of the image. The background is a deep blue water surface with concentric ripples.
- BiH sa svojom niskom potrošnjom od 5,5 kg
 - Razlog niske potrošnje ribljeg mesa u BiH nije samo u niskoj proizvodnji,
 - slabom ulovu,
 - neodgovarajućoj preradi,
 - nego i u niskom standardu te
 - nepoznavanju golemih prednosti
 - *lako je zemlja koja u proizvodnji ribe ima stoljetnu tradiciju i raspolaže sa najvećim vodnim potencijalom za njenu proizvodnju u jugoistočnoj Europi, BiH će trebati puno znanstvenog rada te javnih prezentacija i edukativnih akcija, kako bi se približila svjetskom prosjeku potrošnje i proizvodnje ribljeg mesa*

ZNAČAJKE DOMAĆEG RIBARSTVA

- Prvi prihod od ribarstva u BiH ostvaren je 1882. godine za vrijeme Austro-Ugarske monarhije
- Organizirana zaštita voda uvedena je Uredbom iz 1886. godine
- Počeci gospodarskog ribarenja u BiH vezani su za Ribogojilište “Vrelo Bosne” utemeljeno 1894.
- Počeci razvoja marikulture u BiH su novijeg datuma i datiraju iz 1989. godine

Morsko ribarstvo

- Ulov morske ribe u BiH dosta je mali i uopće nije registriran.
- Ostvarena proizvodnja je dosta skromna, a postojeći instalirani kapaciteti nisu iskorišteni. Ukupna proizvodnja marikulture u 2009. godini **dostigla 250 tona, a ulov je procijenjen na 15 tona**
- Da bi se pokrenuo intenzivan uzgoj u morskom ribarstvu, potrebno je raspolagati s nizom pretpostavki. Među njima najvažnije su industrijsko mrjestilište, prostor za rast mlađi do komercijalne veličine, hrana za ishranu ribe, sposoban kadar za upravljanje proizvodnjom i, napose, zaštićeno područje mora

Slatkovodno ribarstvo

- 1894. godine na Vrelu Bosne kod Sarajeva utemeljeno je prvo pastrvsko ribogojilište u BiH dok je prvi šaranski ribnjak izgrađen 1905. godine u Prijedoru..
- **Razvitak kaveznog uzgoja ribe u BiH započinje od 1987.** godine kada se plutajući kavezi postavljaju na vodama umjetnih akumulacija Salakovac, Grabovica, Mostar, Rama, Bajina Bašta, Zvornik, Buško Blato, Modrac i dr.

Šaranski ribnjaci

Locirani su u sjevernom, ravničarskom dijelu BiH, a to su punosustavni ribnjaci: **Saničani AD/Prijedor, Mp«Ribnjak»/Prnjavor, Bardača AD/Srbac, Ribnjak/Bosanski Brod i Riba Prom/Bosanski Brod (7)**

U proizvodnji ciprinidnih riba, sa 76% dominira proizvodnja šarana, dok 24% čine druge ribe.

2007	2008	2009
2.850	3.145	3.450

Pastrvski ribnjaci

Pastrvski ribnjaci

- Hladnovodni (pastrvski) ribnjaci u kojima se proizvodi isključivo dužičasta -kalifornijska pastrva (*Oneorhynchus mykiss*), manji dio mlađi potočne pastrve (*Salmo trutta m. fario*) i manja količina konzumne potočne pastrve
- Najveći dio proizvodnje ostvaruje se u betonskim punosustavnim ribogojilištima kako slijedi: Blagaj, Konjic, Rama, Bugojno, Martin Brod, Ljubuški, Hadžići, Ribnik-Tropik i jezero Bočac
- **Proizvodnja ribe u ribogojilištima na tekućim vodama i akumulacijama dostigla 3.600 u 2009.god.**
- U zemlji egzistira oko 20 protočni, 12 kavezni farmi, 60 malih ribnjaka ili obiteljskih riblji farmi, (500 i 1.500 kg),
- Prema podacima ŠRS BiH, u FBiH je registrirano ukupno (2005.) 13.200 ribolovaca, a u RS 14.020 ribolovaca / 27.220 /. Također, prema procjenama iz istog izvora, športski ribolovci godišnje ulove, 433 tone ribe ili 15,67 kg po ribolovcu (prosjeak 2003/2005.) Športski ribolovni savez B i H (2006.)

**Proizvodnja ribe po vrstama
u ribogojilištima na tekućim vodama u F BiH**

u tonama

Vrsta ribe	Godina proizvodnje		
	2007.	2008.	2009.
Salmonidi	2.973	3.070	3.600
Cyprinidi	2.850	3.015	3.450
Morska Sportski r.	180 520	220 520	250 520
SVEUKUPNO	6.523	6.825	7.820

UVOZ I IZVOZ RIBE

- Međunarodna trgovina ribom ima svoju dugu povijest i razvijena je koliko i kod većine drugih prehrambenih proizvoda

Njemačko tržište za riblje proizvode jedno je od najinteresantnijih u Europi, pogotovo zbog činjenice da je Njemačka uvoznik ribe.

Uvoz po zemljama izvoznicima

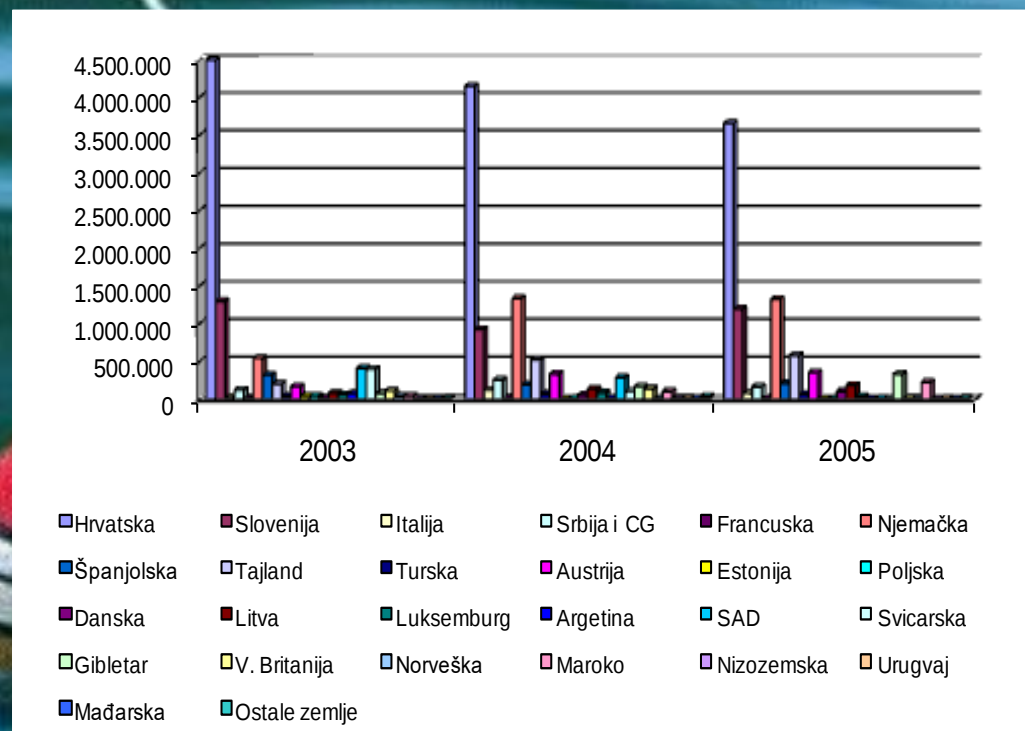
- BiH, u europskim i svjetskim relacijama mala je potrošačka snaga, ali
- to ne smeta da se u njoj pojavi čak mnoštvo zemalja s visokom ponudom ribe i ribljih prerađevina
- S velikim količinama prednjači njih nekoliko, među kojima se posebice ističu Hrvatska, zatim Njemačka i Slovenija
- Zemlje iz kojih uvozimo preko 100 tona ribe su Španjolska, Tajland, Austrija, Gibraltar i SiCG

Uvoz ribe u BiH po zemljama izvoznicama

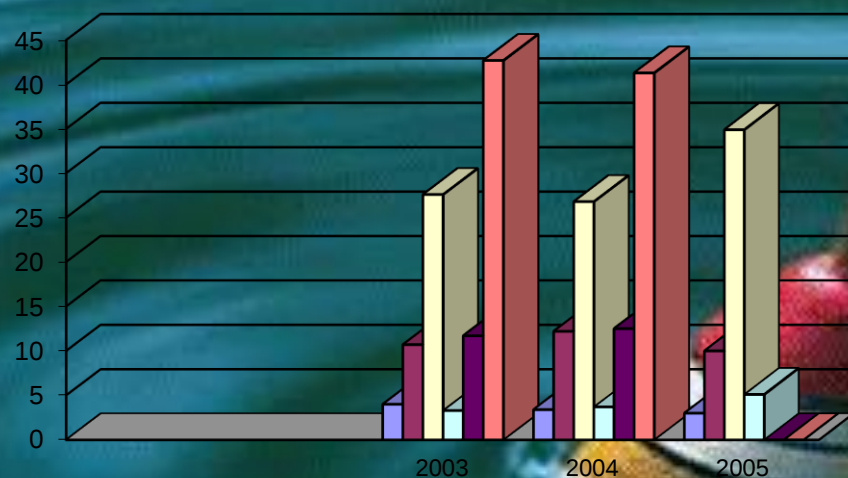
Red. br.	Država izvoznica	Uvoz ribe po zemljama podrijetl					
		2007		2008		2009	
		vrijednost	količina	vrijednost	količina	vrijednost	količina
I	II		IV		VI	VII	VIII
1.	Hrvatska	47 %					22,6
2.	Slovenija						6,1
3.	Italija						1,4
4.	Njemačka	10 %					1,8
	UKUPNO	56.5 KM	14.822	67.1 KM	16.809	63.2 KM	15.698
		29 mil. E		35 E		33 E	

Uvoz ribe po zemljama izvoznicama

- Po vrijednostima izvezena ribe u BiH, prednjači Hrvatska sa 47,4%, zatim Slovenija sa 18%, Njemačka sa 10,7%, pa druge zemlje
- Ono što je posebice važno pa i zabrinjavajuće, jeste činjenica da je uvoz u ranijim godinama bilježio rast i da se u periodu 2003-2005. godine stabilizirao na razini između 8,6 i 9,1 milijun kilograma, a potom narastao do 17.000 t

Struktura uvoza po vrstama ribe

■ Slatkovodna riba	■ Morska riba
■ Riblje prerađevine	■ Riblji fileti
■ Suhe ribe	■ Ostale ribe i riblje prerađevine

- Što se tiče vrsta, dominantan udio i to oko 89 % otpada na morsku ribu i skoro 5% na morske riblje filete.
- Slatkovodno ribarstvo u bh. uvozu zastupljeno je tek u simboličnom količinskom obujmu od oko 3%

Izvoz po zemljama uvoznicama

- Iako se izvoz značajno povećava, BiH je značajan uvoznik, ali i mali izvoznik ribe
- Izvoz po količini 2003. godine iznosio je samo 1.518 tona, a vrijednost 5,6 milijuna KM.

Glavni uvoznici ribe iz BiH bili su SiCG, te Slovenija i Mađarska

- U razdoblju 2007-2009. godine, izvoz je bilježio značajan trend rasta i povećao se u odnosu na 2001. godinu devet puta u količinskom obujmu, te isto toliko u novčanoj vrijednosti.

Izvoz ribe po zemljama uvoznicama

R.b r.	Zemlja	Godina 2007		Godina 2008.		Godina 2009.	
		Količina u kg	Vrijednost u KM	Količina u kg	Vrijednost u KM	Količina u kg	Vrijednost u KM
1.	SiCG						
2.	Hrvatska						
3.	Makedonija						
4.	Njemačka						
5.	Švedska						
6.	Slovenija						
7.	Kina						
9.	Bugarska						
10.	Ostale zemlje						
Ukupno		4.087	18.10 9.25	5.423	24.46 12.54	4.976	22.94 11.76 ²³

Cijene ribe u uvozu i izvozu BiH

Vrsta ribe	Godina			Indeks
	2007.	2008.	2009.	
A/ Cijene u uvozu (KM/kg)				
Slatkovodna riba	4,24	4,22	3,52	83
Morska riba i prerađ.	5,52	4,58	3,87	70
Ostala morska riba, školjke, mekušci i dr.	2,30	2,42	3,71	161
Suhe ribe	8,63	8,77	-	-
Ribljí fileti	4,52	4,94	3,76	83
Ostale ribe i riblje prer.	4,30	3,39	3,70	86
Prosječna uvozna cijena	4,38	4,30	3,71	85
B/ Cijene u izvozu (KM/kg)				
Slatkovodna riba	3,58	3,66	3,58	100
Morska riba i prerađevine	1,80	2,40	3,50	194
Ostali org. iz mora	5,67	4,10	4,47	79
Morska (oslić bez glave)	2,64	3,10	-	-
Suhe ribe	5,12	5,39	-	-
Prosječna cijena u izvozu	4,43	4,52	4,61	104

Vrijednosti i količine uvoza i izvoza ribe u BiH

Opis	Godina			Indeks
	2007.	2008.	2009.	
A/ Vrijednost u mil. KM				
Uvoz	56.420.853 29.000.000 E	67.033.450 35.000.000 E	62.867.912 33.000.000 E	111
Izvoz	18.054.515 9.258.727 E	24.466.891 12.547.123	22.945.066 11.766.700	127
Bilanca	-38.366.338	- 42.566.559	- 39.922.846	104
B/ Količina u tonama				
Uvoz	14.822	16. 098	15.698	106
Izvoz	4.087	5.423	4.976	121
Bilanca	- 10.735	- 11.386	- 10.722	99,9

Potencijal tržišta ribe

- Kapacitet tržišta predstavlja broj jedinica proizvoda ili usluga koji tržište može da konzumira **tijekom određenog vremenskog razdoblja, nezavisno od cijene ili marketinške strategije konkurencije**
- Tržišni potencijal označava najveće očekivane prodaje svih proizvoda i usluga u određenom vremenu i na određenom tržištu
- Kapacitet tržišta pretpostavlja zatečene, dakle stvarne, a tržišni potencijal moguće tržišne uvjete

Na temelju predstavljene bilance, vidi se da su raspoložive količine ribe za krajnju uporabu (potrošnju) u BiH utvrđene od 17,2 mil. kg u 2007. do 18,5 mil. kg u 2009. godini.. (2003 to je bilo 10 mil.kg)

RB	Elementi	2007.	2008.	2009.
I.	1. Proizvodnja	6.523	6.825	7.820
	2. Uvoz	14.822	16. 098	15.698
	Ukupno	21.345	22.923	23.518
II.	Izvoz	4.087	5.423	4.976
	Raspoloživo (I-II)	17.258	17.500	18.532

Sadašnja procijenjena potrošnja

- Prosjek potrošnje ribe u BiH prema istom izvoru, za period 1999-2001. godine po stanovniku je iznosio 2,8 kg
- **Prosjek potrošnje 2009.god. 4,4 kg /stanovniku**
- Bez obzira na napore koji su učinjeni na dobivanju podataka od proizvođača i znanstveno-stručnih institucija, u radu je uzeto da se **procjena može napraviti po sličnom modelu koji primjenjuju analitičari u Hrvatskoj, po kojemu se nađena potrošnja uvećava za 20-30 %.** Pošto u BiH gospodarske komorama ne prate proizvodnju ribe, onda se dostupni podaci mogu uvećati za 25 %
- **Potrošnja ribe u BiH po stanovniku može se za 2009. godinu kalkulirati na razini od 5,5 kg /stanovniku**
- **Dakle, ona je i s izvršenim uvećanjem ostala na niskoj razini i s potrošnjom ispod 6 kg po stanovniku, kako je već rečeno, BiH je pobjegla sa dna europske riblje i proizvodne i potrošne skale**

Sadašnje i moguće ispunjenje potencijala tržišta ribe u BiH vlastitom proizvodnjom

A/ Sadašnje stanje

U tonama

Elementi	Godine		
	2007.	2008.	2009.
Ostvarena potrošnja	17.258	17.500	18.532
Ostvarena proizvodnja	6.523	6.825	7.820
Udio u potrošnji %	38	39	42

B/ Moguća proizvodnja u kaveznim ribogojilištima*

Bruto površina u ha	Broj mogućih kaveza u kom	Prosječna godišnja proizvodnja po kavezu u t	Proizvodnja u tonama
1.179	6.887	2,2	15.151

C/ Moguća proizvodnja u izgrađenim ribogojilištima na vodotocima

Površina za proizvodnju m ²	Sadašnja proizvodnja Po m ² /kg	Moguća proizvodnja -uvećanje Proizvodnje kg/m ²	Proizvodnja u tonama
89.000	22	40	3.560

D/ Moguća proizvodnja u šaranskim ribogojilištima

Površine za proizvodnju ha	Sadašnja proizvodnja Kg/ha	Moguća proizvodnja -uvećanje proizvodnje u kg/ha	Proizvodnja u tonama
1.450	1.449	2.000	2.900

E/ Ispunjenje potencijala tržišta

Moguće ostvarenje proizvodnje	21.611
Povećanje od sadašnje do moguće proizvodnje	13.791
Moguća raspoloživost iznad sadašnje potrošnje	3.078
Raspoloživi višak %	14

ZAKLJUČAK

- Prvo što se da zaključiti jeste činjenica da BiH sa svojom sadašnjom proizvodnjom podmiruje tek oko 42% svojih inače skromnih potrošačkih potreba.

ZAKLJUČAK

Drugi je važan zaključak da vodni resursi, koji se odnose samo na jezerske akumulacije, pružaju mogućnost BiH da snažno razvija svoju akvatičnu proizvodnju

i
da se samo s povećanjem proizvodnje u već izgrađenim šaranskim i pastrvskim ribogojilištima (boljim korištenjem) i s ribom iz stajaćih voda, može stvoriti kalkulativni tržišni višak od oko 3.000 tona svježih i prerađenih ribljih proizvoda

ZAKLJUČAK

Imajući u vidu rečeno, ribarstvo s punim ekonomskim, tehnološkim, ekološkim, sociološkim, socijalnim

i drugim argumentima može kandidirati kao važna grana u općem razvitku BiH proizvodnje hrane...

HVALA

